

11. Урядовий портал / Двосторонні документи з державами-членами ЄС щодо співробітництва в сфері євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=223285917&cat_id=223280190
12. European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/106.htm>

Стаття надійшла до редколегії
17.10.2012 р.

УДК 327.7:061.1 ЄС

Н. І. Копотун – здобувач Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постлісабонська Європа: іміджеві зміни та подальше позиціонування ЄС на міжнародній арені

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка

У статті проаналізовано ключові зміни іміджу ЄС після прийняття та ратифікації Лісабонського договору, а також його вплив на подальше позиціонування ЄС на міжнародному рівні. Висвітлено основні результати досліджень із цієї тематики і вітчизняних, і зарубіжних науковців, чим підтверджено актуальність обраної теми, оскільки іміджеві аспекти впливу Лісабонського договору на зовнішньополітичне позиціонування Європейського Союзу є недостатньо вивченими. Стаття містить результати та висновки ґрунтовного аналітичного дослідження питання змін іміджу та міжнародного позиціонування ЄС після прийняття Лісабонського договору; пояснено причинно-наслідкові зв'язки між положеннями «Конституції ЄС» та внутрішнім іміджем об'єднання; простежено зміни в зовнішньополітичних позиціях ЄС.

Ключові слова: ЄС, Лісабонський договір, імідж, міжнародне позиціонування.

Копотун Н. И. Постлисабонская Европа: имиджевые изменения и дальнейшее позиционирование ЕС на международной арене. В статье рассмотрены ключевые изменения имиджа ЕС после принятия и ратификации Лиссабонского договора, а также его влияние на дальнейшее позиционирование ЕС на международном уровне. Освещены основные результаты исследований по данной тематике как отечественных, так и зарубежных ученых, тем самым подтверждена актуальность темы, так как имиджевые аспекты влияния Лиссабонского договора на внешнеполитическое позиционирование Европейского Союза остаются недостаточно глубоко изученными. Статья содержит результаты и выводы основательного аналитического исследования вопроса изменений имиджа и международного позиционирования ЕС после принятия Лиссабонского договора; объясняются причинно-следственные связи между положениями «Конституции ЕС» и внутренним имиджем объединения; отслеживаются изменения во внешнеполитических позициях ЕС.

Ключевые слова: ЕС, Лиссабонский договор, имидж, международное позиционирование.

Kopotun N. I. Post-Lisbon Europe: Image Changes and Further Positioning of the EU in the International Arena. The article reviews the key changes of the image of the EU after the adoption and ratification of the Lisbon Treaty, and analyzed its impact on the further positioning of the EU at international level. It highlights the main results of research on the topic of both domestic and foreign scholars. Thus confirmed the relevance of the chosen topic, as issues of image impact the Lisbon Treaty on European Union foreign policy position is not deeply studied. This article contains the results and conclusions of a thorough analytical study of the changes of image and international positioning of the EU after the Lisbon Treaty; explains causal relationships between the provisions of «EU Constitution» and an internal image of the association; tracks changes in the foreign policy positions of the EU.

Key words: EU, the Lisbon Treaty, image, international positioning.

Постановка наукової проблеми та її значення. 2007 р. – Лісабонський договір підписали та ратифікували всі 27 членів ЄС 13 листопада 2009 р., і лише 1 грудня 2009-го він офіційно вступив у

дію [9]. Кілька непростих років дискусій європейських політиків щодо запровадження «Конституції Європи» і часто гострі розбіжності дали доволі скромні покращення у сфері розвитку демократії та ефективності функціонування Європейського Союзу. У Європі постала фінансова криза – перше вагомє випробування спільної валюти – євро. Однак ЄС встиг поставити крапку у виснажливій роботі з побудови нової інституціональної архітектури й зосередитися на фінансових проблемах та меншою мірою на глобальних світових справах. Внутрішні зміни в структурі інституцій Європейського Союзу, що відбулися після підписання Лісабонського договору, у політичних колах ЄС і нині вважають відмінним плацдармом для нового етапу позиціонування об'єднання як ключового актора на міжнародній арені. Активізації цього процесу завадила лише криза єврозони. Проте ми можемо передбачити, що тільки-но вона буде подолана, питання подальшого інституційного вдосконалення для посилення ефективності цього міжнародного об'єднання постане з новою силою.

Мета статті – висвітлити основні тенденції змін іміджу Європейського Союзу, що стали наслідком прийняття та ратифікації Лісабонського договору, а також проаналізувати вплив Конституції ЄС після набуття нею чинності на позиціонування постлісабонської Європи на міжнародній політичній арені.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Лісабонський договір є безпрецедентним політичним документом, що вже в цьому контексті робить науковий аналіз його впливу на формування і зміну іміджу Європейського Союзу та його позиціонування у світовому співтоваристві досить цікавим і, безперечно, актуальним для дослідження сучасних міжнародних відносин. Однак слід зауважити, що в Україні ця проблема недостатньо глибоко вивчена. У своїх працях цю проблему вивчали такі українські науковці: С. Василенко, Т. Гусєва, Б. Збарко, В. Копійка і Т. Шинкаренко, М. Пашков і В. Чалий та ін. Проте саме іміджеві аспекти впливу прийняття та набрання чинності Лісабонським договором ще не відображено в науковій літературі, а це ще раз підтверджує актуальність обраної теми. Не набуло необхідного рівня наукового висвітлення і питання нових можливостей для міжнародного позиціонування ЄС у контексті структурно-функціональних змін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Після провалу переговорів щодо заснування Конституційного договору в травні–червні 2005 р. (негативні результати референдумів у Франції та Нідерландах) для Європи настав «період роздумів», коли європейське співтовариство повинно було чітко усвідомити гостру потребу структурно-функціональної перебудови ЄС [5]. Згода щодо «Договору про реформи» була досягнута на неформальному саміті в Лісабоні 19 жовтня 2007 р. Три місяці по тому, 13 грудня, Лісабонський договір був підписаний і набув чинності 1 грудня 2009 р. [10].

Нововведення Лісабонського договору мають середньострокові наслідки, проте в них є потенціал для підвищення в тривалій перспективі ефективності європейської зовнішньої політики, що, у свою чергу, приведе до зміцнення ЄС як міжнародного актора. Узгодженість позицій та дій національних урядів країн-членів ЄС є необхідною умовою для проведення іміджевих змін і реалізації комплексної стратегії позиціонування Європейського Союзу як ключового гравця не лише в геополітичному й економічному планах, а також як флагмана з питань культури, освіти та науки.

Лісабонський договір формалізував інституціональну архітектуру, розроблену в межах попередніх договорів. Європейський парламент і Європейська рада були визнані обома палатами законодавчого органу ЄС шляхом визначення процедури спільного ухвалення рішень. Положення Договору передбачають низку важливих перетворень, спрямованих і на посилення інституцій ЄС, і внутрішньої інтеграції загалом [7].

Євросоюз набув міжнародної правосуб'єктності, кардинальні зміни відбулися в інституційній сфері, а також у механізмах ухвалення рішень у країнах Європейського Союзу. Запроваджено нові інституційні рівні – Президент Європейської ради, Високий представник із питань закордонних справ і політики безпеки та ряд інших структурно-функціональних змін [11]. Усі ці зміни були покликані зміцнити й укріпити політичний союз держав Європи.

Проте прийняття нового установчого договору було зумовлене насамперед гострою потребою реформування й оновлення самого ЄС, зокрема іміджу «старого Світу», що через численні економічні та соціальні проблеми втрачав свої позиції. Країни-члени ЄС твердо усвідомили потребу

вироблення нових механізмів для розв'язання проблем глобального характеру, зокрема таких, як зміни клімату, енергетична безпека, міжнародний тероризм на континентальному рівні в рамках ЄС. Коротко підсумувавши, бачимо, що Лісабонський договір – спроба змінити імідж Європи політичними засобами.

Деякі кроки вважають занадто радикальними, частина експертів наполягала на ще більш кардинальних змінах. Протеминуть роки, перш ніж результати запровадження Лісабонського договору стануть цілком очевидними [4]. Однак деякі попередні висновки можна зробити вже зараз.

Проаналізувавши положення Договору, наголосимо на його ключових елементах, які склали основу оновленої інституційно-політичної архітектури Європейського Союзу та визначатимуть його імідж, сформуєть базу для подальшого позиціонування ЄС як одного із ключових акторів на міжнародній арені. Саме іміджеві аспекти змін, що відбулися в країнах Європейського Союзу, насамперед впливають на ставлення самих громадян країн-членів, а також слугують стимулом обрання європейської моделі державності країнами, що розвиваються, і мають за мету приєднатися до ЄС у майбутньому.

Ключовою внутрішньою метою Європейського Союзу є сприяння економічному та соціальному прогресу, переважно через підтримку економічної і соціальної цілісності [3].

Для зміни внутрішнього іміджу Євросоюз робить вагомі кроки назустріч розбудові простору свободи, безпеки та справедливості через створення спільного європейського режиму надання притулку біженцям, становлення спільної системи управління зовнішніми кордонами ЄС, затвердження принципу взаємовизнання судових рішень національних судів держав-членів [6]. Реалізація Лісабонського договору передбачає формування нового, більш відкритого, більш прозорішого формату демонстрації діяльності ЄС передусім для пересічних громадян Європейського Союзу. Основоположними принципами, якими керується Європейський Союз, є повага до національної самобутності, демократії та фундаментальних прав людини.

Уже сьогодні можна говорити про те, що Євросоюз значною мірою збільшив свій кредит довіри в простих громадян європейської спільноти. Однак чи не головним завданням Європейського Союзу є підтримка власного іміджу у світовому співтоваристві.

Основною зовнішньою метою політики ЄС є утвердження його ідентичності й позиціонування на міжнародній арені, передусім через спільну зовнішню політику та політику безпеки, зокрема через розроблення спільної оборонної політики.

Уже тривалий час роль Європейського Союзу в міжнародних відносинах виходить далеко за межі позицій і дій щодо Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. ЄС – це ще й найбільший суб'єкт світової торгівлі. Він також є потужним фінансовим донором для країн, що розвиваються, та одним із найпотужніших – для Близького Сходу. Багато інших галузей політики (сільське господарство та рибальство), яку проводить Європейський Союз, також мають важливий зовнішній вимір [2].

Прийняття Лісабонського договору поступово посилить вплив ЄС у зовнішніх відносинах ще більше. Конституційний договір дає змогу Європі вступати в міжнародно-правові відносини як єдиному суб'єкту, що, у свою чергу, позиціонує інтеграційне об'єднання як монолітного актора міждержавних відносин [8]. Цей факт стабілізує та оптимізує репутацію Європейського Союзу як впливового політико-економічного угруповання не лише на території Європи, а й за її межами. Європейський Союз приділяє велику увагу забезпеченню відповідності Спільної зовнішньої політики та політики безпеки всім іншим аспектам політики ЄС, що мають зовнішній характер [12]. Як Рада міністрів, так і Європейська комісія в межах своїх повноважень відповідають за послідовність спільної зовнішньої політики Союзу із цілями країн-членів у сфері зовнішніх відносин, безпеки, економічної політики та політики розвитку [1].

Інституціональні зміни, започатковані Лісабонським договором, створюють значний вплив на імідж та міжнародне позиціонування не лише економічного, а й політичного союзу в Європі. Можна стверджувати, що репутація ЄС та його міжнародно-правовий статус зростатиме серед світового співтовариства, безумовною причиною чого є ті інституціонально-політичні зміни, що відбувалися в країнах Європейського Союзу після підписання та прийняття Лісабонського договору.

Висновки. Аналізуючи положення Лісабонського договору та сучасну ситуацію в міжнародних відносинах, можна стверджувати, що інституціональні зміни, які відбувалися в ЄС, слугують тим

рушійним чинником, який позитивно впливає на зміцнення ролі об'єднаної Європи у світових політичних процесах. У перспективі, після подолання кризи зони євро, вони відкривають нові можливості для позиціонування ЄС як монолітного суб'єкта міжнародних відносин, що здатен брати на себе розв'язання проблем будь-якої складності. Новий формат Європейського Союзу формує позитивний імідж, що у своєму авангарді несе стратегію соціальної рівності та справедливості.

Не може бути жодних сумнівів у тому, що Європа після Лісабонського договору продовжуватиме потребувати вдосконалення загальної стратегії політичного розвитку. Однак є багато уроків останніх десяти років, які у майбутньому будуть враховані, щоб уникнути повторення найбільш очевидних прорахунків у функціонування найбільшого світового міждержавного утворення – Європейського Союзу.

Список використаних джерел та літератури

1. Magnusson L. After Lisbon – Social Europe at the crossroads [Electronic resource] / Lars Magnusson. – Access mode : http://www.ekhist.uu.se/Saltsa/Saltsa_pdf/After_Lisbon_ETUI_skrift.pdf
2. Koehler K. European Foreign Policy After Lisbon: Strengthening the EU as an International Actor [Electronic resource] / Kateryna Koehler. – Access mode : http://cria-online.org/10_6.html
3. Stiftung F. E. Forward with Europe: a democratic and progressive reform agenda after the Lisbon strategy / Friedrich Ebert Stiftung // International Policy Analysis. – Bonn, 2008. – April.
4. Tosiek P. The European Union after the Treaty of Lisbon – Still an Intergovernmental System [Electronic resource] / Piotr Tosiek. – Access mode : <http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/072.pdf>
5. European Commission (2010) Communication paper, Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth // Com (2010) 2020. – 2010. – 3 March.
6. Treaty establishing a Constitution for Europe // Official Journal. Series C. – 2004. – Vol. 47. – № 310. – P. 1–474.
7. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal. Series C. – 2007. – Vol. 50. – № 306. – P. 1–271.
8. Довідник НАТО по Європейському Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/hb1504.htm>
9. Конституційні акти Європейського Союзу. Ч. I / упоряд. Г. Друзенко ; за заг. ред. Т. Качки. – К. : Юстініан, 2009. – 512 с.
10. Крук Ю. Конституція Європейського союзу: історія підготовки і причини провала її ратифікації / Юлія Крук // Журн. междунар. права і междунар. отношений. – 2009. – № 2.
11. Путівник по Лісабонському договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/lisbontreaty_uk.pdf
12. Текст Лісабонського договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/lisbon_treaty/index_eu.htm

Адреса для листування:

03048, м. Київ, вул. Кадетський Гай, 3, кв. 86.

Тел. (044) 569-55-41.

Ел. адреса: ninel.kopotun@gmail.com

Стаття надійшла до редколегії

23.10.2012 р.